

Lausunto

5.8.2024

VN/12310/2024
VN/12310/2024-OM-7

Sosiaali- ja terveysministeriö

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta. Terveysministeriön lausunto (1326/2010) ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia (695/2019) muutettaisiin pidentämällä perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisaikojen 23 vuotta täyttäneiden osalta. Lakimuutokset koskisivat hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa kiireetöntä perusterveydenhuoltoa mukaan lukien suunterveydenhuolto, Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuulla olevaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön pääosin tuottamaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa, Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen Vankiterveydenhuollon yksikön järjestämää perusterveydenhuoltotasoista vankiterveydenhuoltoa sekä osaa vastaanottokeskusten järjestämästä terveydenhuollosta.

Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Vaikutukset perusoikeuksien toteutumiseen
Perustuslain 6 §

Esitysluonnoksen luvussa 4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset todetaan, että muutos heikentäisi 23 vuotta täyttäneiden yhdenvertaisuutta. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Olisikin tärkeää arvioida, painottuvatko heikennykset suhteettomasti erityisesti jonkun heikommassa olevan väestöryhmän asemaan. Oikeusministeriö huomauttaa, että olisi tärkeää arvioida vaikutuksia myös yhdessä muiden ihmisten toimeentuloon vaikuttavien hallitusohjelmassa suunniteltujen toimenpiteiden kanssa.

Luvussa yhteiskunnallisista vaikutuksista todetaan myös, että muutos saattaisi heikentää alueellista yhdenvertaisuutta, koska pitkät enimmäisajat mahdollistaisivat merkittävän vaihtelun hoitopääsyaajassa eri alueiden välillä. Oikeusministeriö huomauttaa, että perustuslakivaliokunta (PeVL 26/2017 vp, s. 33) on sote-uudistuksia koskeissa lausunnoissaan korostanut vaatimusta palvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville (PeVM 25/1994 vp, s 32/II). Esitysluonnoksessa hieman epäselväksi jää, kuinka esitetyillä muutoksilla turvataan eri alueiden väestön yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
 00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
 Helsinki

0295 16001
 +358 295 16001

09 1606 7730
 +358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
 oikeusministerio.fi

Perustuslain 19 §

Esitysluonnoksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa on varsin kattavasti ja yksityiskohtaisesti selostettu ehdotetun sääntelyn liittymistä perus- ja ihmisoikeuksiin. Hoitotakuuajkojen muuttuminen niin, että hoitoon pääsy voi viivästyä muutosta edeltäneestä tasosta, tarkoittaa esitysluonnoksen mukaan (s. 91) perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattua perusoikeuden heikentämistä. Edelleen esitysluonnoksessa (s. 93) todetaan, että ”Heikennys on yksilön kannalta vaikutuksiltaan melko samankaltainen kuin rajoitus, minkä johdosta heikennyksen sallittavuutta voidaan soveltuvin osin arvioida perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten vaatimusten kautta, jotka perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina.”

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen on kirjoitettu julkisen vallan turvaamis- tai edistämismääräyksen muotoon. Tämänkaltaisten toimintavelvoitteiden toteutumista arvioitaessa yleensä tarkastellaan, onko julkinen valta tehnyt tarpeeksi oikeuden turvaamiseksi, ja käänteisesti millaisin perustein ja missä määrin oikeuden toteutumista on sallittua heikentää. Heikentämisen sallittavuuden arvioinnissa voidaan soveltuvin osin käyttää perusoikeuksien rajoitusperusteita. Oikeusministeriön mielestä heikennysnäkökulma on kyseessä olevassa asiayhteydessä perusteltu vaikutusten arvioinnin kannalta. Lopputulemana joka tapauksessa on perusoikeuden käytännön merkityksen uudelleen määrittäminen siinä suhteessa, minkä tasoinen kyseinen sosiaalinen perusoikeus muutoksen jälkeen olisi.

Julkisen talouden heikentynyttä tilannetta sekä sitä, että tällä hetkellä voimassa olevat hoitotakuuajat ovat varsin tuoreita ja palautuisivat aiemmalle tasolle, voidaan pitää perusteluina kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisaikojen pidentämiselle. Ehdotettava sääntely ei kuitenkaan saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa asetettua tukemismääräystä, eikä merkitä perusoikeuden olennaista heikentämistä (esim. PeVL 16/2023 vp, s. 4; PeVL 14/2023 vp, s. 4). Nähtävästi – kuten HE-luonnoksen s. 61 vaikutusarvioinnissa viitataan – lainsäädännön muuttaminen ei automaattisesti myöskään tarkoittaisi, että kaikki kiireettömän hoidon tarpeessa olevat henkilöt joutuisivat odottamaan hoitoon pääsyä ehdotetun enimmäisaajan, vaan hoitoon pääsy riippuisi perusterveydenhuollon kulloisestakin paikallisesta ja ajallisesta kapasiteetista, sekä yksilöllisestä arviosta hoidon tarpeesta (tarvitseeko potilas hoitoa enimmäisaikaa nopeammin). Edellä on viitattu tarpeeseen avata palveluiden saatavuutta.

Taloudelliset vaikutukset

Luvussa 4.2.1.1 Yleistä (Taloudelliset vaikutukset) puhutaan HE:n taloudellisista vaikutuksista ja todetaan seuraavasti: Jos esitettävä hoitotakuun heikennys koskisi kaikkia ikäluokkia, poistettavat rahoituserät vuoden 2025 tasossa olisivat 112,2 miljoonaa euroa vuonna 2025 ja 109,7 miljoonaa euroa vuodesta 2026 lukien hyvinvointialueiden rahoitusmomentilta (28.89.31), 1,2 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien YTHS:n rahoitusmomentilta (33.60.35), 1,0 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien Vankiterveydenhuollon yksikön rahoitusmomentilta (33.01.06), 0,9 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien Rikosseuraamuslaitoksen rahoitusmomentilta (25.40.01), 0,7 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien aluehallintovirastojen rahoitusmomentilta (28.40.01) sekä 0,1 miljoonaa euroa vuodesta 2025 lukien Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston rahoitusmomentilta (33.02.05).

Lisäksi kohdassa 4.2.1.4 Vaikutukset Vankiterveydenhuollon yksikön ja Rikosseuraamuslaitoksen talouteen on todettu seuraavaa: Esityksen arvioidaan tuottavan Vankiterveydenhuollon yksikölle arviolta noin hieman alle miljoonan euron säästön vuodesta 2025 alkaen. Rikosseuraamuslaitokselle 23 vuotta täyttäneiden hoitotakuun keventämisellä saavutettava säästö olisi arviolta samaa suuruusluokkaa. Ikärajauksen merkitystä näille viranomaisille on arvioitu vankiterveydenhuollon toteutuneiden alle 23-vuotiaiden hoitopääsykäyntien osuuden perusteella.

Rikosseuraamuslaitos on saanut lisärahaa hoitotakuun tiukentumiseen kehyksissä seuraavasti: Kehys 2023-2026: 500 000 e (v. 2023). Kehys 2024-2027: 800 000 (v. 2024 lukien). Oikeusministeriö toteaa, että vähennyksen Rikosseuraamuslaitoksen budjetista pitäisi olla jatkossa korkeintaan 0,8 miljoonaa euroa (ei 0,9 miljoonaa euroa), ja vähennyksessä tulee lisäksi huomioida vankiloissa olevien alle 23 vuotiaiden määrä, joiden hoitotakuuajaa ei muuteta 14 vuorokaudesta takaisin 3 kuukauteen. Alaikäisten ja nuorten määrä vankiloissa on lisääntynyt viime vuosina.

Kansliapäällikön sijainen, osastopäällikkö Johanna Suurpää

Lainsäädäntöneuvos

Veli-Pekka Hautamäki

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö
STM APO Palvelujärjestelmäyksikkö, Meri Päivärinta

Tiedoksi Valtiosihteeri Teija Makkonen
Lainsäädäntöjohtaja Susanna Siitonen
Ministerin erityisavustaja Timo Karhunen

VN/12310/2024-OM-7

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: